

АНАЛІТИЧНА ЗАПИСКА

Бар'єри у впровадженні
інклюзивної політики на рівні
обраних громад Полтавської,
Дніпропетровської, Чернігівської,
Волинської, Івано-Франківської
областей та міста Києва і
рекомендації щодо їх подолання
(фізична безбар'єрність)

Аналітична записка підготовлена коаліцією «Безбар'єрність та інклюзивність у громадах» в межах проекту «Діємо разом: будуємо партнерства – впливаємо на зміни», що впроваджується ГО «Мережа захисту національних інтересів АНТС» за підтримки Фонду «Аскольд і Дір», який адмініструється ІСАР Єднання в межах проекту «Сильне громадянське суспільство України – рушій реформ і демократії» за фінансування урядів Норвегії та Швеції. Зміст документу є відповідальністю ГО «АНТС» та не є відображенням поглядів урядів Норвегії, Швеції або ІСАР Єднання.

Документ розроблено в межах навчально-практичного компоненту проекту та відображає напрацювання учасників коаліції. Позиції, висновки та пропозиції, викладені в аналітичній записці, є результатом спільної роботи учасників коаліції та не обов'язково відображають офіційну позицію ГО «Мережа захисту національних інтересів АНТС».

Київ – квітень 2026

Короткий виклад

В обраних громадах Полтавської, Дніпропетровської, Чернігівської, Волинської, Івано-Франківської областей та міста Києва проживає щонайменше 235 тис. людей з інвалідністю, але попри наявність стратегій та програм безбар'єрності на папері, фізична доступність реалізується фрагментарно. Інфраструктура (пандуси, ліфти, транспорт, санвузли, тротуари, тактильні елементи) часто не відповідає потребам маломобільних груп через відсутність контролю, бюджетні обмеження, недостатні компетенції, брак політичної волі та координаційні проблеми. Результати проведеного при підготовці даного матеріалу опитування показують середню оцінку доступності громад на 2,7 бала з 5, з ключовими бар'єрами в транспорті, освітніх і медичних закладах, адміністративних будівлях, а також дискримінацію та упереджене ставлення осіб з інвалідністю.

Водночас проблеми фізичної безбар'єрності безпосередньо пов'язані із загальною системою соціальної підтримки людей з інвалідністю. Низький рівень соціальних виплат і недостатня державна підтримка реабілітації обмежують можливості людей з інвалідністю користуватися навіть наявною інфраструктурою. В Україні базова соціальна виплата для людини з інвалідністю становить **2595 грн на місяць**, що у багато разів менше за аналогічні виплати в країнах Європейського Союзу.

Саме тому важливою частиною системних змін є **законопроект №14191**, який передбачає оновлення системи соціальної підтримки людей з інвалідністю та сімей з дітьми з інвалідністю. Його доопрацювання до другого читання відкриває можливість посилити як соціальні виплати, так і механізми підтримки на рівні громад.

Якнайшвидше прийняття заходів з підвищення рівня безбар'єрності в громадах критично важливе, бо:

- Через недостатню безбар'єрність люди з інвалідністю стикаються з соціальною ізоляцією та супутніми проблемами з психічним здоров'ям: без доступності люди з інвалідністю обмежені в участі в суспільному житті, що збільшує ризик розвитку депресії та тривожного розладу.
- Невиконання вимог безбар'єрності та інклюзії порушує права людей з інвалідністю на рівність, освіту та зайнятість (відповідно до

Конвенції про права осіб з інвалідністю), а також уповільнює адаптацію законодавства та інститутів України до законодавства та інститутів ЄС – а отже сповільнює вступ України до Європейського Союзу.

- Низький рівень зайнятості людей з інвалідністю в українських громадах (6% в Україні проти 50%+ в ЄС) – через недоступність робочих місць та упередження роботодавців – призводить до економічних втрат (що, за підрахунками МОП, може дорівнювати недоотриманню 1-7% ВВП країни).

Для збільшення рівня безбар'єрності громадам рекомендується:

- Створити/реформувати Ради безбар'єрності з більшим представництвом людей з інвалідністю та ГО, провести громадські обговорення для виявлення реальних потреб осіб з інвалідністю.
- Провести аудити доступності пріоритетних об'єктів (освіта, медицина, адмінбудівлі) та запровадити уповноважених з безбар'єрності в комунальних закладах.
- Організувати тренінги для персоналу (вчителів, водіїв, чиновників) щодо толерантності та роботи з людьми з інвалідністю.
- Подати дані про доступність об'єктів та маршрутів/громади Мaпi безбар'єрності ЛУН.
- Подаватися на гранти у напрямі «Зайнятiсть та соціальні інновації» (EaSI) Європейського соціального фонду Плюс ЄС для розвитку інфраструктури, соціальних підприємств та інклюзивних робочих місць.

Тези для публічної комунікації

- **Часткова доступність – часткове право людей з інвалідністю на гідне життя?** У обраних громадах проживає щонайменше 235 тис. людей з інвалідністю, але середня оцінка доступності за результатами опитування становить лише 2,7 бала з 5 з основними бар'єрами в транспорті, освітніх, медичних та адміністративних закладах.
- **Безбар'єрність та інклюзія – запорука психічного здоров'я та соціальної стійкості.** Недостатня безбар'єрність об'єктів, маршрутів та транспорту громад прирікає 9 з 10 людей з інвалідністю на соціальну ізоляцію, що підвищує ризики депресії та тривожних розладів.
- **Безбар'єрність – шлях до ЄС та економічного зростання країни і громад.** Належне забезпечення прав людей з інвалідністю є обов'язковою умовою чотирьох переговорних розділів щодо вступу України до Євросоюзу. Усунення бар'єрів для осіб з інвалідністю на ринку праці може збільшити ВВП України на 1-7%.
- **Приймаючи рішення для людей з інвалідністю, дослухайтесь до людей з інвалідністю.** Місцевій владі громад необхідно створити/реформувати Ради безбар'єрності, забезпечивши в них представництво людей з інвалідністю, провести громадські обговорення з особами з інвалідністю, ГО, що працюють для забезпечення прав людей з інвалідністю.
- **Не вистачає бюджету?** У забезпеченні безбар'єрності допоможуть міжнародні донори. Громадам слід подаватися на гранти у напрямі «Зайнятість та соціальні інновації» (EaSI) Європейського соціального фонду Плюс, звертатися за допомогою до програми «U-LEAD з Європою» та ініціатив на кшталт ісландської RampUp.
- **Соціальна підтримка — основа реальної безбар'єрності.** Без достатнього рівня соціальних виплат люди з інвалідністю не можуть повною мірою користуватися доступною інфраструктурою, проходити реабілітацію або інтегруватися у суспільне життя. Саме тому реформа системи підтримки, зокрема в межах законопроекту №14191, є критично важливою для формування справді інклюзивного суспільства.

1. Вступ

В Україні проживає понад 3,4 млн людей з інвалідністю. І унаслідок російсько-української війни число людей з інвалідністю зростає: з часу повномасштабного вторгнення Росії в Україну в 2022 році до кінця 2025 року їхня кількість зростає приблизно на 600 тис. осіб¹. Фізична безбар'єрність є ключовим елементом інклюзивної політики громад і обов'язковою умовою виконання Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року. Тим не менш, попри наявність соціального і правового запиту, у громадах відсутні належні умови для забезпечення фізичної безбар'єрності: існуюча інфраструктура масово не відповідає потребам маломобільних груп, під час виконання будівельних робіт вимоги безбар'єрності часто не дотримуються, а політичної волі з боку органів влади для зміни ситуації немає. Це призводить до соціальної ізоляції людей з інвалідністю, перевантаження їхніх сімей, погіршення якості життя, втрати людського потенціалу громад і посилення дискримінації.

Дана аналітична записка фокусується на фізичній безбар'єрності (пандуси, ліфти, транспорт, санвузли, тротуари, тактильні елементи), хоча деякі інші елементи забезпечення інклюзивності для людей з інвалідністю також будуть в ній розглянуті. Громадами, ситуація в яких піддавалась аналізу, є: Полтавська МТГ, Новоселівська СТГ (Полтавська обл.), м. Дніпро, м. Прилуки (Чернігівська обл.), Луцька МТГ, Калуська МТГ (Івано-Франківська обл.), м. Київ. Для виявлення масштабів проблеми недостатнього забезпечення безбар'єрності в даних громадах на поточному етапі та забезпечення відповідності наданих в аналітичній записці рекомендацій реальним потребам людей з інвалідністю у лютому 2026 році було проведено опитування, в якому взяли участь 62 респондента з: Полтавської (43), Дніпропетровської (8), Волинської (4), Івано-Франківської (3), Чернігівської (2), Київської (1) та Львівської (1) областей. Записка адресована депутатам місцевих рад, профільним відділам, департаментам та управлінням, що відповідають за забезпечення інклюзивності та безбар'єрності у обраних громадах, а також громадським організаціям та іншим зацікавленим представникам громад.

У країнах Європейського Союзу політика безбар'єрності поєднується із системною фінансовою підтримкою людей з інвалідністю. Наприклад:

- у Німеччині базова соціальна допомога людям з інвалідністю становить близько **1000 євро на місяць**,

- у **Франції** – близько **971 євро**,
- в **Ірландії** – понад **1000 євро**.

Це дозволяє людям з інвалідністю не лише отримувати соціальну допомогу, а й активно користуватися інфраструктурою, проходити реабілітацію та інтегруватися у ринок праці.

Україна, яка рухається до членства в Європейському Союзі, поступово має наближати свої соціальні стандарти до європейських.

2. Проблемне поле

У Полтавській МТГ живе близько 27 тис. людей з інвалідністю², у Новоселівській СТГ проживає 113 осіб-дорослих з інвалідністю, 21 дитина з інвалідністю³, в м. Дніпро – 25 тис. осіб з інвалідністю⁴, у Прилуцькій МТГ – щонайменше 5790 осіб з інвалідністю⁵, в Луцькій МТГ – понад 21,2 тис. осіб з інвалідністю⁶, у Калуській МТГ – 9 860 осіб з інвалідністю⁷, а у м. Київ – близько 147 тис. людей з інвалідністю⁸. Загалом, в обраних для аналізу громадах проживає щонайменше 235 тис. людей з інвалідністю. Нормативно-правова база із забезпечення безбар'єрності у цих громадах включає: Стратегію безбар'єрності Полтавської міської територіальної громади на 2025-2030 роки⁹; Стратегію розвитку Новоселівської сільської територіальної громади до 2027 року¹⁰; Програму зі створення безбар'єрного простору в місті Дніпрі на 2024–2028 рок¹¹; План заходів із впровадження безбар'єрного простору в Прилуцькій міській територіальній громаді на 2025-2026 роки¹²; Програму «Громада без бар'єрів» на 2024–2026 роки, прийняту Луцькою міською радою¹³; Програму створення безбар'єрних маршрутів у Калуській міській територіальній громаді «Рух без бар'єрів» на 2026-2028 роки¹⁴, а також План заходів на 2025-2026 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року у м. Києві¹⁵.

Крім Калушу, «Рух без бар'єрів» – започаткований в 2025 році флагманський проєкт Міністерства розвитку громад та територій, який передбачає формування доступного міського середовища та безбар'єрних маршрутів – реалізується у Києві, Дніпрі, Полтаві. Проте, попри прагнення влади усіх із зазначених громад забезпечити інклюзивність та безбар'єрність для всіх на папері, фактично вимоги безбар'єрності реалізується фрагментарно, про що свідчать результати вищезгаданого опитування. Середня оцінка доступності громад респондентів опитування – осіб з інвалідністю, людей з ООП, батьків/опікунів дітей з ООП та/або інвалідністю, представників залучених до просування інклюзивності громадських організацій та центрів – 2,7 бали з 5: 40% опитуваних оцінили доступність своїх громад на 3 бали, 25% – на 2. Лише 12% оцінили доступність своєї громади на 1 бал, проте 4-5 балів обрали лише 15%. Тобто, загалом ситуація не прям жаклива, але і повністю інклюзивними та безбар'єрними громади респондентів назвати не можна, вони радше є частково доступними. Найнедоступнішими сферами, згідно з результатами опитування, є: транспорт, освітні заклади, медичні установи, адміністративні будівлі (в т.ч. ЦНАП, пенсійний фонд), культурні та громадські простори, а також вулиці та тротуари – просто-

ри та установи, де люди перебувають якщо не щодня, то регулярно (у випадку медичних установ та адміністративних будівель). І людям з інвалідністю такий базовий мінімум необхідних для гідного життя просторів та установ є часто недоступний.

Найпоширенішими бар'єрами для комфортного пересування та забезпечення базових потреб людей з інвалідністю в установах та на вулицях є відсутність пандусів/ліфтів (про це зазначили більше 70% респондентів), невідповідні санітарні кімнати (про які згадали близько половини опитуваних), відсутність зрозумілої інформації простою мовою (вказали близько 40% респондентів). Також згадувалася недоступність сайтів/онлайн-сервісів, відсутність тактильних елементів/озвучення, відсутність заниження бордюрів, проблеми з громадським транспортом (зокрема, небажання водіїв спускати пандус), байдуже/упереджене ставлення персоналу. Крім того, згадувалася поширеність проблеми «пандусів для галочки», коли пандус на папері є, проте користуватися ним нереально, бо він надто крутий/без поручнів/закритий на ключ, який треба додатково просити.

З дискримінацією/упередженим ставленням стикалися 40,6% респондентів, ще 20% обрали варіант «важко відповісти». Одна з головних причин дискримінації та упередженого ставлення щодо людей з інвалідністю – стереотипи та брак знань. Серед зазначених випадків дискримінації – відмова в наданні послуг, в працевлаштуванні, байдужість та негативне ставлення. Більшість опитуваних вважає, що інклюзивна освіта забезпечена лише частково (46,4%), ще 27,4% респондентів вважають, що вона не забезпечена. Фахівців із забезпечення інклюзивної освіти (асистентів, психологів, логопедів, соціальних працівників) також недостатньо (згідно оцінки 50% опитуваних) або достатньо лише частково (як вважає 29% опитуваних). Найбільше респондентам бракує послуг кваліфікованих логопедів, психологів, реабілітологів, асистентів; денного догляду (зокрема, соціальних нянь для дітей з інвалідністю), фінансової підтримки, медичних послуг належної якості, доступного транспорту, інклюзивних груп.

Отримувана респондентами фінансова підтримка (майже) не покриває базові потреби (лікування, реабілітація, освіта, транспорт) у 44% опитуваних, частково покриває у 16% респондентів (при цьому 21% респондентів фінансову підтримку не отримують). Найбільш обтяжливими витратами для опитуваних є ліки та лікування (це зазначили 62,5% опитуваних), реабілітація (57,8% опитуваних), комунальні послуги (50% опитуваних), транспорт (25% респондентів), освіта та соціальне обладнання (17% і 16% опитуваних відповідно). Більшість респондентів лише

частково знає, куди в громаді звертатися для отримання підтримки (53,2%), 27,4% знає, 19,4% – не знає. Незначна більшість опитуваних також стикається з труднощами в пошуку про послуги громади онлайн – 53,2%; при цьому 41,9% опитуваних вважають таку інформацію доступною. Більшість опитуваних (58%) не шукає роботу або вже працює, 22,5% стикаються з труднощами при працевлаштуванні через упередження роботодавців, 19,4% – через фізичну недоступність робочого місця. Факторами, що перешкоджають участі опитуваних у суспільному житті, є фізична недоступність, фінансові труднощі, відсутність інформації, негативне ставлення оточуючих. Більше половини (56,5%) респондентів не відчують, що органи влади враховують їхню думку (у забезпеченні інклюзії та безбар'єрності), 43,5% вважають, що їхня думка враховується частково.

Ця ситуація пов'язана також із низьким рівнем базових соціальних виплат для людей з інвалідністю в Україні. Станом на 2026 рік мінімальна соціальна виплата становить **2595 грн на місяць**, що не дозволяє покривати навіть базові витрати на лікування, реабілітацію та транспорт.

У результаті значна частина родин змушена самостійно фінансувати реабілітацію, освіту та інші послуги, що створює значне фінансове навантаження та підсилює соціальну нерівність.

Основними бар'єрами та причинами невиконання громадами вимог інклюзивності та безбар'єрності є:

- **Відсутність контролю** – немає системного моніторингу виконання вимог безбар'єрності, тому вулиці та будівлі громад сповнені «пандусів для галочки» (під кутом 45°, без поручнів або закритих на ключ), або їх зовсім немає;
- **Бюджетні бар'єри** – низька пріоритетність безбар'єрності в місцевих бюджетах, де кошти часто спрямовуються на інші потреби (наприклад, ремонт доріг без урахування доступності), ще більшими бюджетні бар'єри є у малих громадах, у яких початково бюджет є невеликим.
- **Недостатні компетенції та стереотипи** – брак знань у посадових осіб та навіть у людей, чия робота прямо пов'язана з людьми з інвалідністю/ООП призводить до нерозуміння потреб людей з інвалідністю/ООП, а отже нерозуміння важливості забезпечення безбар'єрності та інклюзії.
- **Відсутність політичної волі** – поширеність суто формального підхо-

ду до безбар'єрності та інклюзії (наприклад, прийняття планів без реального впровадження, «для галочки»);

- **Координаційні бар'єри** – недостатня координація між департаментами, що призводить до фрагментарної реалізації безбар'єрності.

Загалом, в обраних для аналізу громадах вистачає проблем з безбар'єрністю та інклюзивністю і якщо ніяких кроків у напрямку покращення ситуації в найближчому майбутньому, зроблено не буде, це призведе до низки негативних наслідків.

1) Посилення соціальної ізоляції та обмеження участі людей з інвалідністю у суспільному житті та проблем із їхнім психічним здоров'ям.

Без усунення бар'єрів, таких як відсутність пандусів/ліфтів, занижених бордюрів та доступного транспорту, люди з інвалідністю продовжать стикатися з недоступністю вулиць, тротуарів, освітніх, медичних та адміністративних установ. Згідно з оцінкою ПРООН 2021 року, близько 9 з 10 людей з інвалідністю ізолювані від суспільства. Оскільки соціальна ізоляція негативно впливає на психічне здоров'я, депресія та тривожний розлад більш поширені серед людей з інвалідністю ніж серед осіб без інвалідності¹⁶. Якщо нічого не змінювати, надалі ситуація лише погіршуватиметься.

2) Зниження рівня освіти та професійної (і соціальної) мобільності людей з інвалідністю.

Інклюзивна освіта, згідно з результатами опитування, забезпечена лише частково (з точки зору 46,4% респондентів опитування), а то і зовсім не забезпечена (згідно оцінки 27,4% респондентів), інклюзивних груп бракує. Фахівців, які цю освіту мають забезпечувати, також недостатньо. Починаючи із початкової та середньої школи і закінчуючи професійно-технічними і вищими рівнями освіти, люди з інвалідністю стикаються з підвищеним ризиком довгострокових прогалин в освіті, які у подальшому призводять до низької кваліфікації та бар'єрів у працевлаштуванні, що ускладнює, а то й унеможливає їхню професійну та соціальну мобільність. І чим довше нічого з цим не робиться, тим більшими такі освітні прогалини і тим серйознішими їхні наслідки стають.

3) Збереження порушень прав людей з інвалідністю.

Недостатній рівень інклюзії та безбар'єрності в громадах порушує цілу низку прав людей відповідно до Конвенції про права осіб з інвалідністю 2006 року. Конвенція чинна для України з 2010 року і є складовою *acquis communautaire* ЄС з 2009 року. Зокрема, порушується стаття 5 про право на рівність та недискримінацію (згідно з опитуванням, щонайменше 40% респондентів стикалися з дискримінацією/упередженням став-

ленням); стаття 19 про право включення людей з інвалідністю до місцевої спільноти, яка проголошує, аби «послуги та об'єкти колективного користування ... були рівною мірою доступні для осіб з інвалідністю і відповідали їхнім потребам»; стаття 24 про право на освіту (інклюзивна освіта забезпечується лише частково, в закладах освіти часто немає пандусів/ліфтів); стаття 27, яка проголошує «заборону дискримінації за ознакою інвалідності стосовно всіх питань, які стосуються всіх форм зайнятості» (майже 25% опитуваних стикаються з труднощами при працевлаштуванні через упередження роботодавців)¹⁷.

4) Гальмування європейської інтеграції України. Фрагментарна реалізація інклюзивності та безбар'єрності в українських громадах несумісна з вступом України до ЄС, адже належне забезпечення прав людей з інвалідністю передбачено в наступних переговорних розділах із адаптації законодавства й інституційної спроможності України до законодавства ЄС: розділ 14 «Транспорт» (що передбачає доступність транспорту для людей з інвалідністю); розділ 19 «Соціальна політика та зайнятість»; розділ 23 «Верховенство права та основоположні права та свободи» (що включає в тому числі виконання директива ЄС (2019/882), також відомою як Європейський акт про доступність; розділ 24 «Юстиція, свобода та безпека» (що вимагає доступність адміністративних сервісних центрів для людей з інвалідністю). Звіт Європейської комісії про прогрес України на шляху до членства в ЄС за 2025 рік закликає Україну продовжувати розвивати інклюзивне середовище для осіб з інвалідністю¹⁸. Тобто, Європейський Союз визнає, що відповідності рівнів інклюзивності та безбар'єрності в українських громадах до європейських стандартів ще досягнуто не було. І це потрібно змінювати, в тому числі задля членства України в ЄС.

5) Економічні втрати для громад та країни. В Україні працевлаштовані тільки 16% людей з інвалідністю порівняно із більше 50% у країнах-членах ЄС¹⁹. Причини такого низького рівня залученості до ринку праці осіб з інвалідністю показує проведене нами в обраних громадах опитування, 22,5% із респондентів якого зізналися, що вони стикаються з труднощами при працевлаштуванні через упередження роботодавців, 19,4% – через фізичну недоступність робочого місця. І така ситуація має негативний вплив не лише на людей з інвалідністю (багато з яких – можна сміливо припустити, що не менше половини – хотіли б працювати), а й на громади, де вони проживають, та країну в цілому. За оцінкою Міжнародної організації праці, завдяки усуненню бар'єрів, що перешкоджають залучення людей з інвалідністю до ринку праці, економіка країни може зрости на 1-7%²⁰. Більше того, в 2018 році консалтингова компанія Accenture на основі співставлення успішності та політики

щодо працевлаштування осіб з інвалідністю 140 американських компаній дійшла до висновку, що компанії з високим рівнем інклюзії людей з інвалідністю приносять прибуток на 28% вищий за ті, в яких такий рівень інклюзії низький²¹. Таким чином, недостатньо приділяючи увагу потребам в інклюзії та безбар'єрності, громади України опосередковано зазнають економічних втрат.

б) Недостатній рівень соціальної підтримки. Низький рівень соціальних виплат для людей з інвалідністю значно обмежує можливості користування інфраструктурою, проходження реабілітації та участі у суспільному житті. Без підвищення соціальних стандартів навіть розвиток фізичної безбар'єрності не забезпечить повноцінної інтеграції людей з інвалідністю.

3. Кейси успішного забезпечення безбар'єрності та інклюзії в інших громадах

Українські кейси успішного забезпечення безбар'єрності та інклюзії, які можуть стати прикладом для громад, що піддаються аналізу:

- **Інститут уповноважених з питань безбар'єрності в комунальних закладах Тернопільської МТГ**

У лютому 2026 року Тернопіль став першим в Україні містом, де було запроваджено інститут уповноважених з питань безбар'єрності в комунальних закладах, які аналізуватимуть доступність приміщень та маршрутів на місцях, допомагатимуть адаптувати інформацію та сервіси цих закладів, а також будуть першою ланкою, до якою з питань безбар'єрності та інклюзивності зможуть звертатися мешканці. Надихнула на створення інституту уповноважених з питань безбар'єрності представників Тернопільської громади їхня участь у січні 2026 року у Віденській програмі про практичні рішення для безбар'єрності.

- **Інклюзивне соціальне таксі в Бучанській міській територіальній громаді**

В лютому 2025 в Бучанській громаді за підтримки «U-LEAD з Європою» (програма співпраці Міністерства розвитку громад та територій України, ЄС, Німеччини, Данії, Франції, Австрії, Польщі та Словенії, що реалізується німецькою урядовою компанією Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH), якою громаді було надано автомобіль і 1 160 900 грн на його інклюзивне переобладнання, було запущене соціальне таксі (безкоштовне таксі для людей з інвалідністю). Лише за перші 8 місяців функціонування послугами соціального таксі скористалися 78 клієнтів, здійснивши 255 поїздок²².

- **Відділення раннього втручання для дітей з труднощами розвитку у Коломийській МТГ**

В 2024 році у Єдиному центрі надання реабілітаційних та соціальних послуг м. Коломия почали надавати послугу «раннього втручання»: комплексну підтримку сім'ям із дітьми до 4 років із труднощами розвитку. В січні 2026 року для надання послуг «раннього втручання» в межах центру було створено окреме відділення раннього втручання для дітей з труднощами розвитку, аби розширити число сімей, яким надають допомогу (станом на зараз воно становить 20 сімей)²³. Відділення, як і центр, фінансується з бюджету Коломиї.

Міжнародні приклади успішного забезпечення безбар'єрності та інклюзії, які можуть стати прикладом для громад, що піддаються аналізу:

- **Карта послуг метрополії Гельсінкі**

Карта послуг метрополії Гельсінкі (Helsinki metropolitan area Service Map) – онлайн-інтерактивна карта, де відображаються доступні послуги та доступність інфраструктури і маршрутів для людей, які користуються колісними кріслами, мають порушення руху, вади зору чи слуху, в містах Гельсінкі, Вантаа, Еспоо та Кауніайнен (які входять до метрополії Гельсінкі). Карта розроблялася містом Гельсінкі починаючи приблизно з 2010 року, в рамках зусиль з інтеграції геопросторових даних та державних послуг. Сучасна версія карти була опублікована у 2020 році. Завдяки ній люди з інвалідністю можуть максимально незалежно орієнтуватися у міському середовищі. Основним джерелом фінансування з розробки Карти послуг метрополії Гельсінкі став муніципальний бюджету міста Гельсінкі, а також внески інших міст-учасників через спільні регіональні ініціативи з обміну даними.

- **Проект «Самодостатні! Нові стандарти для житла з підтримкою для людей з множинними інвалідностями» у Малопольському воєводстві Польщі**

Фінансований Європейським соціальним фондом ЄС проєкт був реалізований у 2018-2023 рр. Малопольським воєводством, а саме Регіональним центром соціальної політики в Кракові спільно з муніципалітетом міста Тарнув, муніципалітетом міста Краків, муніципалітетом міста Вепш, муніципалітетом міста Заклічин та Асоціацією сталого соціально-економічного розвитку «KLUCZ». В рамках проєкту було розроблено модель послуг з житла з підтримкою для осіб з множинними інвалідностями, впроваджено їх в 5 муніципалітетах Малопольського воєводства, відкрито 6 закладів для проживання з підтримкою із загальною кількістю 23 місць для проживання²⁴.

- **Проект зі сприяння інклюзії дітей інвалідністю та їхніх сімей у суспільство в м. Дарувар, Хорватія**

Реалізовувався в 2020-2022 р. Асоціацією людей з інтелектуальними порушеннями та їхніх сімей «Крок вперед» міста Дарувар за фінансування Європейського соціального фонду. В рамках проекту понад 70 дітей з порушеннями розвитку отримали доступ до інклюзивних заходів та терапії, було надано підтримку у подоланні труднощів з виховання дітей з особливими потребами 20 членам їхніх сімей²⁵.

4. Рекомендації

Швидкі рішення, які можна реалізувати у короткостроковій перспективі

Громади	Рекомендація	Відповідальні	Джерело фінансування
Калуська МТГ, Новоселівська СТГ	Створити Раду безбар'єрності, якщо вона є, але недостатньо представницька (має серед членів мізерну кількість представників ГО, людей з інвалідністю, як Калуська, що на 75% складається з чиновників), виправити це, щоб в її діяльності брали участь справді зацікавлені в її ефективності люди ²⁶ .	Міський/ сільський голова, виконавчий комітет сільської ради.	Для розширення представництва складу Ради в Калуші додаткове фінансування непотрібно, для створення Ради в Новоселівській СТГ окрім сільського бюджету можна скористатися підтримкою «U-LEAD з Європою», що допомогла відкрити Раду в Близнюківській громаді на Харківщині в 2024.
Всі	Провести обов'язковий аудит доступності 20-30 (у СТГ – меншої кількості) пріоритетних об'єктів громади (освітніх закладів, медустанов, адміністративних будівель).	Рада безбар'єрності, Управління з питань містобудування (аналог в громаді).	Місцевий бюджет.

<p>Полтавська МТГ, м. Дніпро, Луцька МТГ, м. Київ</p>	<p>Запровадити уповноважених з безбар'єрності в кожному комунальному закладі, які будуть відкриті до прохань та пропозицій людей, які відвідують ці заклади, та звітуватимуть перед Радою безбар'єрності.</p>	<p>Рада безбар'єрності, виконавчий комітет, керівники закладів.</p>	<p>Місцевий бюджет.</p>
<p>Всі</p>	<p>Подати інформацію щодо безбар'єрності місцевих закладів та маршрутів Мані безбар'єрності, яка створена та наповнюється компанією ЛУН та Міністерством розвитку громад та територій. Мапа загальноукраїнська, але – особливо в менших громадах – її наповнення заставляє бажати кращого (тим більше якщо порівнювати з Картою послуг метрополії Гельсінкі).</p>	<p>Рада безбар'єрності, департамент інфраструктури.</p>	<p>Місцевий бюджет (мінімальний: збір та подача даних); можлива волонтерська підтримка від ГО, безкоштовне наповнення через платформу ЛУН.</p>
<p>м. Дніпро, м. Київ, Полтавська МТГ, Луцька МТГ</p>	<p>Запустити тренінги для вчителів, водіїв, персоналу адміністративних установ на тему толерантності та особливостей роботи з людьми з інвалідністю/ООП.</p>	<p>Департамент освіти/соцзахисту.</p>	<p>Місцевий бюджет.</p>
<p>Всі</p>	<p>Організувати громадські обговорення з групами з людей з</p>	<p>Виконавчий комітет.</p>	<p>Місцевий бюджет (мінімальний):</p>

	інвалідністю, батьків дітей з ООП, ГО, щоб дізнатися їхні потреби та зауваження у кожній громаді окремо (н. Полтавська організація людей з інвалідністю, ГО «Центр соціальної адаптації людей з інвалідністю 'Океан Добра'», ГО «Асоціація родин, що виховують дітей з інвалідністю 'Світанок'» (Прилуки), ГО «Центр розвитку дитини "Сходінка в майбутнє» (Луцьк), ГО "Калуська міськрайонна організація інвалідів та учасників АТО").		онлайн/локальні зустрічі); волонтерська підтримка від ГО.
--	---	--	---

Стратегічні рішення та інвестиції на більш довгострокову перспективу

Громади	Рекомендація	Відповідальні	Джерело фінансування
Всі	Податися на грант (€500 000 – €1 млн на проект) у напрямі «Зайнятість та соціальні інновації» (EaSI) Європейського соціального фонду Плюс, можливість, яка відкрилася для українських громад (органів місцевого	Рада безбар'єрності, виконавчий комітет, управління соціального захисту населення, центр зайнятості (як ключовий співзаявник).	Європейський соціальний фонд.

	<p>самоврядування), комунальних підприємств, установ соцзахисту та центрів зайнятості у лютому 2026 (коли Верховна Рада ратифікувала відповідну угоду з ЄС). Зокрема, програма поширюється на розвиток інклюзивності робочих місць, дослідження потреб людей з інвалідністю/ООП у доступі до роботи та покращенні умов праці. Конкурси в рамках EaSI публікуються на порталі ЄС Funding & Tenders Portal.</p>		
Всі	<p>Розвиток безбар'єрності: реконструювати тротуари, бордюри, пандуси в пріоритетних зонах (вулиці, парки, як Дендропарк у Полтаві); забезпечити доступність інфраструктури. Створити безбар'єрні маршрути.</p>	<p>Департамент інфраструктури.</p>	<p>Місцевий бюджет, міжнародні донори (н., гранти ЄС EaSI, «U-LEAD з Європою», ісландська ініціатива ініціативу RampUp, яка з 2025 року займається облаштуванням 100 доступних входів до закладів Львова), співфінансування з державних</p>

			програм (див. нижче).
м. Прилуки, Новоселівська СТГ, Луцька МТГ	Долучитися до проекту Міністерства розвитку громад та територій «Рух без бар'єрів», який передбачає формування доступного міського середовища та безбар'єрних маршрутів (Калуш, Київ, Дніпро і Полтава вже долучилися). Алгоритм подання – тут.	Міський/сільський голова, виконавчий комітет, Рада безбар'єрності, обласні військові адміністрації (для затвердження пропозицій маршрутів).	Державний бюджет (40%), місцевий бюджет (30%), обласний бюджет (30%), з можливістю індивідуального коригування залежно від можливостей громади.
Всі	Створення 3-5 соціальних підприємств (кав'ярні, майстерні), де працевлаштовують людей з інвалідністю.	Виконавчий комітет.	Міський бюджет, Європейський соціальний фонд (грант EaSI).
Всі	Слідкувати за грантами Фонду Східної Європи і подаватися на них, якщо вони відповідають цілям безбар'єрності та інклюзії (н. нещодавно закінчився конкурс на грант від програми «Спроможні та сильні» з сприяння допомоги постраждалим від війни, в т.ч. людям з інвалідністю).	Рада безбар'єрності.	Фонд Східна Європа.

Також усім громадам слід підтримувати реформування системи соціальної підтримки людей з інвалідністю на національному рівні. Зокрема, рекомендується:

- ухвалювати офіційні звернення місцевих рад до Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України;
- підтримувати доопрацювання та прийняття законопроекту №14191 з правками, спрямованими на підвищення соціальних виплат людям з інвалідністю та сім'ям з дітьми з інвалідністю;
- ініціювати міжмуніципальну співпрацю громад для адвокації підвищення соціальних стандартів.

Такі рішення місцевих рад можуть стати важливим сигналом підтримки реформ соціальної політики на національному рівні.

5. Очікувані результати

Реалізація запропонованих рекомендацій дозволить суттєво покращити рівень безбар'єрності та інклюзивності в обраних громадах (Полтавська МТГ, Новоселівська СТГ, м. Дніпро, м. Прилуки, Луцька МТГ, Калуська МТГ та м. Київ). Загалом, впровадження цих заходів сприятиме зменшенню соціальної ізоляції людей з інвалідністю, підвищенню їхньої участі в суспільному житті та наближенню громад до європейських стандартів доступності.

Короткострокові результати реалізації рекомендацій:

- Покращення представництва та координації: створення/реформування Рад безбар'єрності та організація громадських обговорень забезпечать більшу залученість людей з інвалідністю та представників ГО (ГО) до прийняття рішень з безбар'єрності;
- Підвищення доступності ключових об'єктів;
- Покращення обізнаності персоналу щодо людей з інвалідністю;
- Підвищення обізнаності мешканців громад про стан безбар'єрності в різних об'єктах/на різних маршрутах.

Довгострокові результати реалізації рекомендацій:

- Підвищення рівня безбар'єрності інфраструктури та збільшення числа безбар'єрних маршрутів;
- Підвищення рівня зайнятості людей з інвалідністю;
- Супутня інтеграція з європейськими стандартами доступності.

У разі поєднання розвитку безбар'єрної інфраструктури з реформуванням системи соціальної підтримки (зокрема через законодавчі зміни, передбачені законопроектом №14191) можна очікувати:

- зменшення соціальної ізоляції людей з інвалідністю;
- збільшення доступу до реабілітаційних та освітніх послуг;
- зростання рівня зайнятості людей з інвалідністю;
- підвищення якості життя родин з дітьми з інвалідністю.

6. Висновки

В обраних громадах Полтавської, Дніпропетровської, Чернігівської, Волинської, Івано-Франківської областей та міста Києва проживає щонайменше 235 тис. людей з інвалідністю, але попри наявність прагнення забезпечити безбар'єрність та інклюзивність на папері – в планах, програмах та стратегіях – існуюча інфраструктура часто не відповідає потребам маломобільних груп, а вимоги безбар'єрності реалізуються фрагментарно через відсутність контролю, бюджетні обмеження, недостатні компетенції, брак політичної волі та координаційні проблеми. Результати опитування 62 респондентів підтверджують середню оцінку доступності на рівні 2,7 бала з 5, з найпоширенішими бар'єрами у транспорті, освітніх і медичних закладах, а також дискримінацію людей з інвалідністю. Недостатня безбар'єрність та інклюзія призводять до соціальної ізоляції, проблем з психічним здоров'ям, порушень прав, зниження освітньої та професійної мобільності людей з інвалідністю, а також гальмування європейської інтеграції України та економічних втрат громад.

Запропоновані з урахуванням наведених в опитуванні пропозицій та кейсів успішного впровадження безбар'єрності та інклюзії з інших громад України та Європи рекомендації – від швидких заходів (аудити, тренінги, громадські обговорення) до стратегічних (розвиток інфраструктури, гранти EaSI, соціальні підприємства) – спрямовані на підвищення рівня безбар'єрності та інклюзії осіб з інвалідністю і в обраних громадах. Всі мешканці громад заслуговують на гідне життя, тому заходи з збільшення рівня інклюзивності та безбар'єрності мають бути вжиті негайно.

Джерела

1. Яка кількість людей з інвалідністю в Україні у 2025 році. Факти. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20251203-yaka-kilkist-lyudej-z-invalidnistyu-v-ukrayini-u-2025-roczj/>.
2. MobiliseYourCity Global Monitor 2025 | Factsheet: Poltava, Ukraine. URL: https://www.mobiliseyourcity.net/sites/default/files/2025-05/Poltava,%20Ukraine_1.pdf?utm_source=chatgpt.com.
3. Звіт про виконання Програми соціально-економічного розвитку Новоселівської територіальної громади за 2025 рік. URL: https://rada.info/upload/users_files/21046791/d9a76388b72cbc2a9e7542925fdddcb.pdf.
4. Наскільки Дніпро доступний для людей з інвалідністю (Відео). Редакція «Наше місто». URL: <https://nashemisto.dp.ua/2024/02/16/naskilky-dnipro-dostupnyi-dlia-liudei-z-invalidnistiu-video/>.
5. Прилуки шукають інвесторів для реалізації соціального проєкту. URL: <https://pryluky.org/2024/06/05/pryluky-shukaiut-investoriv-dlia-realizaciyi-socialnogo-proiektu/>.
6. Програми підтримки: все про соціальний захист населення в Луцькій громаді. РОЗМОВА. Волинські новини. URL: <https://www.volynnews.com/news/all/prohramy-pidtrymky-vse-pro-sotsialnyy-zakhyst-naselennia-v-lutskiy-hromadi-rozмова/>.
7. Безбар'єрність у дії: Калузька громада змінює простір | Калузька Міська Рада. KalushCity. URL: <https://kalushcity.gov.ua/news/bezbar-yernist-u-diyi-kaluska-gromada-zminyuye-prostir>.
8. У Києві проживають понад дев'ять тисяч людей з інвалідністю внаслідок війни, і їх кількість зростає. Київська міська рада. URL: <https://kmr.gov.ua/uk/content/u-kyjevi-prozhyvayut-ponad-devyat-tysyach-lyudej-z-invalidnistyu-vnaslidok-viyny-i-yih>.
9. Стратегія безбар'єрності Полтавської міської територіальної громади на 2025-2030 роки. URL: https://www.rada-poltava.gov.ua/uploads/Strategija_eeeec0a370.pdf?utm_source=chatgpt.com.
10. Стратегія розвитку Новоселівської сільської територіальної громади до 2027 року (нова редакція). URL: https://rada.info/upload/users_files/21046791/838abdab990cefdd35a72fae7eea8499.pdf.

11. У Дніпрі затвердили Програму зі створення безбар'єрного простору 2024-2028. Редакція «Наше місто». URL: <https://nashemisto.dp.ua/2024/01/31/u-dnipri-zatverdily-prohramu-zi-stvorennia-bezbar-ierno-ho-prostoru-2024-2028/>.
12. Проекти рішень виконавчого комітету, 2025. Прилуцька міська рада. URL: <https://pryluky.cg.gov.ua/index.php?id=41405&tp=1>.
13. Про внесення змін до Програми «Громада без бар'єрів» на 2024–2026 роки та продовження терміну її дії на 2027-2028 роки. Офіційний сайт Луцької міської ради. URL: <https://www.lutskrada.gov.ua/documents/17574264673747508-pro-vnesennya-zmin-do-programi-gromada-bez-bareriv-na-20242026-roki-ta-prodovzhennya-terminu-ii-dii-na-2027-2028-roki>.
14. GOLOS S. Калуська міська рада | Веб-модуль сис... Калуська міська рада -. URL: https://kalushcity.golos.net.ua/?p=khronolohiya_zasidan&sp=single_textend&id=13646.
15. Про затвердження Плану заходів на 2025 – 2026 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року у м. Києві. Офіційний портал КМДА – Головна. URL: https://kyivcity.gov.ua/npa/pro_zatverdzhennya_planu_zakhodiv_na_2025__2026_roki_z_realizatsi_natsionalno_strategi_iz_stvorennya_bezbaryernogo_prostoru_v_ukrani_na_period_do_2030_roku_u_m_kiyevi/.
16. Empowering Persons with Disabilities in Eastern Ukraine. URL: https://api.scoreforpeace.org/storage/pdfs/SeeD_Disabilities_ENG_2022-08-31.pdf.
17. Конвенція про права осіб з інвалідністю. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text.
18. Commission staff working document. Ukraine 2025 Report. <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/EU-enlargement-.pdf>.
19. Міжнародний день людей з інвалідністю: значення, історія та шлях до інклюзії. URL: <https://engage.org.ua/mizhnarodnyj-den-lyudej-z-invalidnistyu-znachennya-istoriya-ta-shlyah-do-inklyuziyi/>.
20. Inclusion Counts. The Economic Case for Disability-Inclusive Development. URL: <https://www.unisdr.org/conference/2019/globalplatform/programme/platform/>

[assets/pdf/5cd579c1277c0Economic_case_Disability_Inclusive_Development_cbm2016_accessible.pdf](#).

21. Companies Leading in Disability Inclusion Have Outperformed Peers, Accenture Research Finds. Newsroom | Accenture. URL: <https://newsroom.accenture.com/news/2018/companies-leading-in-disability-inclusion-have-outperformed-peers-accenture-research-finds>.
22. Бучанська громада запустила інклюзивне соціальне таксі за підтримки U-LEAD | Громадський Простір. Громадський Простір | Усе для третього сектору в одному порталі. URL: <https://www.prostir.ua/?news=buchanska-hromada-zapustyla-inklyuzyvne-sotsialne-taksi-za-pidtrymky-u-lead>.
23. У Коломії відкрили відділення раннього втручання для дітей з труднощами розвитку. Інформатор Коломия. URL: <https://kl.informator.ua/uk/u-kolomiji-stvorili-viddilennya-rannogo-vtruchannya-dlya-ditey-z-trudnoshchami-rozvitku>.
24. Sami-Dzielni! Nowe standardy mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi – Mapa dotacji. Mapa dotacji – Mapa dotacji EU. URL: <https://mapadotacji.gov.pl/projekty/774963/>.
25. A helping hand for families of children with disabilities | European Social Fund Plus. URL: <https://european-social-fund-plus.ec.europa.eu/en/projects/helping-hand-families-children-disabilities>.
26. 26. Новостворена Рада безбар'єрності в Калуші на 75% складається з чиновників. Інформатор Калуш. URL: <https://kalush.informator.ua/2025/02/05/novostvorena-rada-bezbaryernosti-v-kalushi-na-75-skladayetsya-z-chynovnykiv/>.
27. Дослідження-опитування «Інклюзія в громадах», підготовлене і проведене коаліції напряму «Безбар'єрність та інклюзія» у складі учасників «Школи адвокації АНТС: дія, партнерство, відповідальність».

Склад коаліції

(учасники, залучені до підготовки аналітичної записки)

Іжик Уляна Борисівна – СУМ в Україні, член волонтерського штабу

Попова Юлія Михайлівна – ГО «Платформа сталого розвитку Перспектива», голова правління

Костенко Наталія Василівна – ГО «Берегині Дніпра», керівник

Лавнічек Марія Русланівна – ГО «Культурний Гараж», засновниця

Бейзим Людмила Миколаївна – Охтирська міська рада, начальник відділу

Кузнецова Юлія Олександрівна – активістка, студентка

Третьяченко Дмитро Віталійович – БФ «Кошик добра», заступник директора

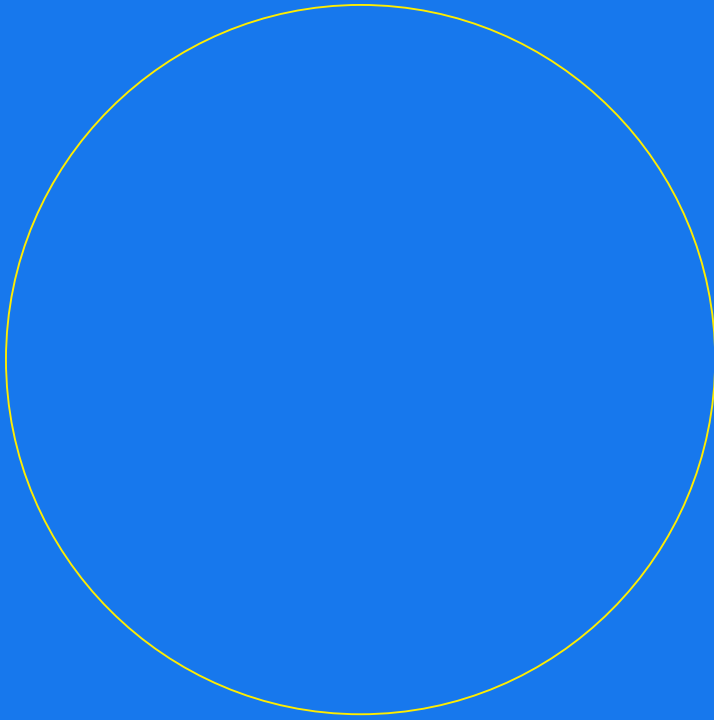
Киба Олена Василівна – громадська активістка

Павлюкова Альона Віталіївна – активістка

Латай Тетяна Юріївна – ГО «7 Чудес Солонянщини», керівник

Тимчак Юлія Миколаївна – ГО «Чарівні Руни» / Нікольська опорна школа, голова / директорка

Склад коаліції сформовано на підставі анкет учасників, поданих у межах проекту «Школа адвокатури АНТС: дія, партнерство, відповідальність». Учасники анкетування підтвердили свою готовність брати участь у діяльності коаліції та надали згоду на обробку і використання наданих даних у межах реалізації проекту. Інформація про організації, зазначені учасниками, відображає їхню самоідентифікацію в межах цієї ініціативи. ГО «Мережа захисту національних інтересів АНТС» не здійснює окремої юридичної перевірки повноважень учасників представляти відповідні організації. Відповідальність за достовірність поданої інформації несе особа, яка її надала. АНТС не несе відповідальності за зміст анкет, індивідуальні позиції учасників та сформульовані пропозиції, що були використані при підготовці аналітичного звіту.

 @ANTSngo

 @ants.ngo

 ants.org.ua

 info@ants.org.ua